

FORMÁLNÍ STRÁNKA

Struktura skutkové podstaty trestného činu

**OSOBA PACHATELE
(subjekt a osobnost)**

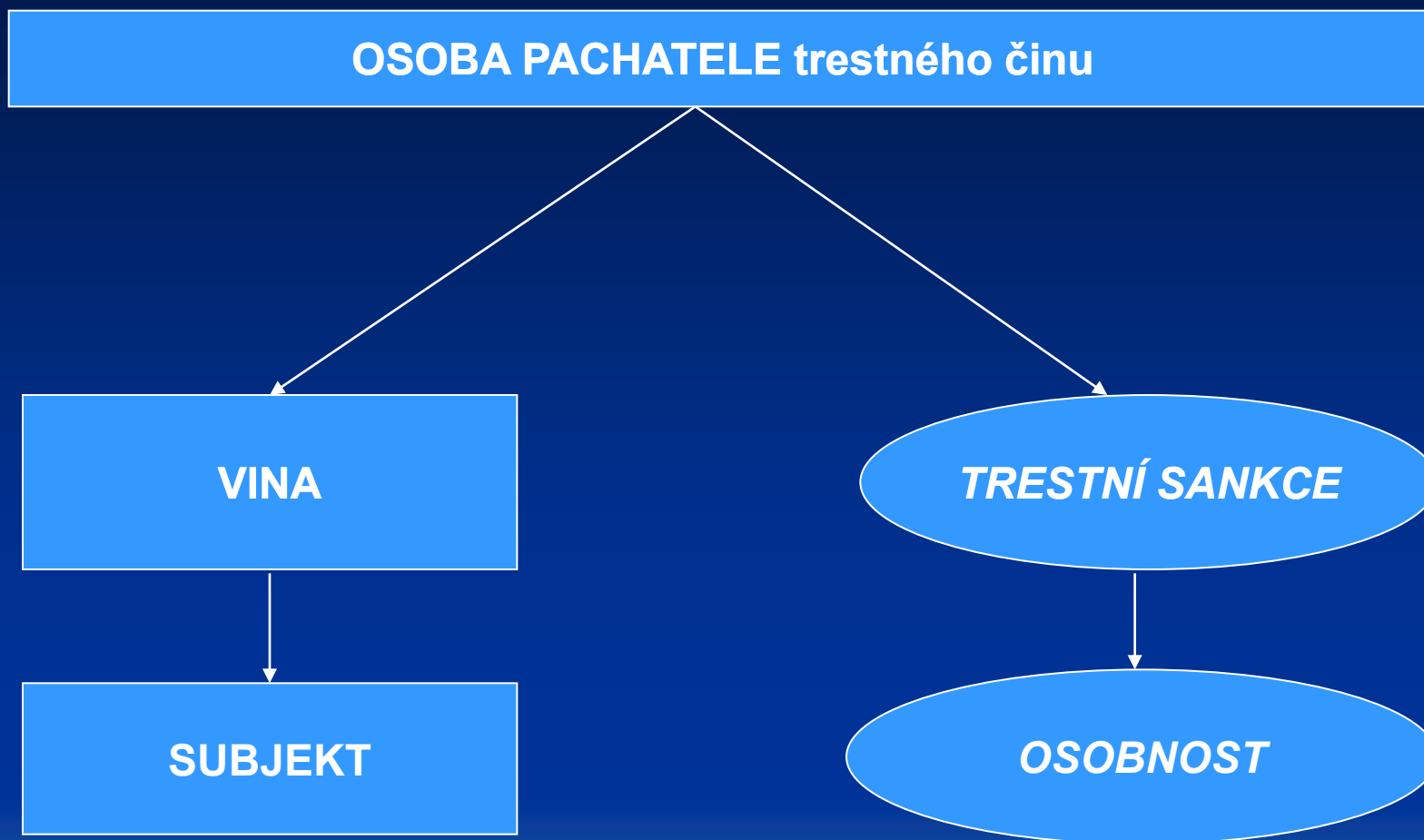
prof. JUDr. V. Kratochvíl
a. r. 2011/2012

OSOBA
pachatele TČ z hlediska
viny
a
trestních sankcí

schéma

*Úlohu osoby pachatele z hlediska viny a trestních sankcí je nutno důsledně **odlišovat**, stejně jako vinu a trest jako takové ...*

VINA (Základy Trestní Odpovědnosti, ZTO):

- **SUBJEKT (pachatel) TČ:**
 - žádoucí, protože spravedlivá **ROVNOST** všech před TZ (TrZ, ZSM, TOPOZ), **za stejných podmínek všem stejně z hlediska viny (všichni, kdo naplnili znaky SkpTČ podle § 209, jsou pachatelé podvodu ...)**
- **fyzická osoba**, která v době spáchání (páchání) TČ **naplňuje v rámci SkpTČ znaky rozhodné jen pro vinu:**
- **OBLIGATORNÍ** : věk (§ 25 TrZ), **příčetnost** (§ 26 TrZ, a contrario), **rozumová a mravní vyspělost** (§ 5 ZSM), jde-li o mladistvého provinilce;
- **FAKULTATIVNÍ** : zvláštní **vlastnost**, **způsobilost** nebo **postavení** (§ 114/1)

Pozn.: k právnické osobě jako subjektu TČ srov. přednášku č. X

TRESTNÍ SANKCE (Právní Následky, PNZTO):

- **OSOBNOST** (pachatele) TČ: žádoucí, protože spravedlivá **NEROVNOST** všech před TZ, **každému podle jeho podmínek co jeho jest** (všichni pachatelé podvodu budou potrestáni **nikoli však stejnými tresty** ...)
- **fyzická osoba**, která v době ukládání trestní sankce **naplňuje** znaky rozhodné **jen pro** soudní individualizaci **trestu, ochranného opatření stojící mimo SkpTČ** (např. recidiva, možnost nápravy, osobní poměry, stav vyvolaný duševní poruchou, zmenšená přičetnost, Pol. + Přit. okolnosti osobní povahy ...)

znaky SUBJEKTU + OSOBNOSTI nelze zaměňovat, nemá-li být ohrožena spravedlivá vina + spravedlivý trest

Např.:

§ 207/1 TrZ (cizí věc za 21 000 + recidiva, jež není znakem SkP) a § 50/1,b) PZ; chybně posouzeno jako přečin s odvoláním na recidivu, „povýšenou“ na znak SkPTČ, i když tomu tak není, a nešlo o CV nikoli malé hodnoty (25 000); správně jde jen o přestupek, kde se recidiva zohlední při ukládání sankce za něj ...

SUBJEKT (pachatel) VINA - legální definice:

„Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu (**dokonání**) nebo jeho **pokus** (§ 21) či **přípravy** (§ 20), je-li trestná.“
(§ 22 odst. 1 TrZ)

„Kdo v době spáchání činu nedovršil **patnáctý** rok svého **věku**, není trestně odpovědný.“
(§ 25 TrZ)

„Pachatelem se rozumí, nevyplývá-li z jednotlivého ustanovení trestního zákona něco jiného, i **spolupachatel** (§ 23) a **účastník** (§ 24).“
(§ 113 TrZ)

TrZ vychází z **užšího** pojetí pachatelství **úmyslných** TČ, neboť dosah jejich skutkových podstat ve zvláštní části je omezen jen na pachatele **dokonaného** TČ, proto musí být dosah rozšiřován dalšími ustanoveními části obecné - §§ 20, 21, 23, 24 TrZ – nemá-li dojít k oslabení náležité trestní represe ...

SUBJEKT (pachatel) VINA

obligatorní znaky: charakterizují subjekt **OBECNÝ**

§ 25 TrZ, § 2/1, c) ZSM – **věk** od 15 – do 18 mladistvý, od 18 dospělý

§ 26 TrZ – **(ne)příčetnost** *dospělého, mladistvého*

§ 5/1 ZSM – **(ne)vyspělost rozumová (nebo)/a mravní** pouze mladistvého „provinilce“

fakultativní znaky: charakterizují subjekt **KONKRÉTNÍ** + **SPECIÁLNÍ**

§ 114/1, 4 TrZ + ustanovení zvl. části TrZ

zvl. vlastnost - § 142 matka, § 223 dlužník /konkrétní s./

zvl. způsobilost - § 127 úřední osoba, § 329, § 114/4 voják,
§ 346/1 znalec, § 346/2 svědek, § 347 tlumočník /speciální s./

zvl. postavení - § 309 občan ČR, /speciální s./

pojem konkrétního subjektu je užší než subjektu speciálního ...

pojem konkrétního subjektu je třeba odlišovat od pachatele jednotlivého TČ ...

Konkrétní a speciální subjekt TČ z hlediska trestné součinnosti, viz dále ...

**„Blázen je dostatečně potrestán již svým bláznovstvím.“
(římskoprávní zásada: „Furiosus enim ipso furore satis punitur“)**

příčetnost: trestní odpovědnost

právní způsobilost být subjektem TČ, pokud závisí na jeho určitých duševních schopnostech (Kallab aj. ...) ...

zmenšená příčetnost: trestní odpovědnost § 27 TrZ

schopnost rozpoznat nebo ovládat ... je podstatně snížena ...

stav vyvolaný duševní poruchou(DP): trestní odpovědnost

nedosahuje ani stavu zmenšené příčetnosti ...§ 99/2, a)

**nepříčetnost (kriteria juristická): trestní neodpovědnost
§ 26 TrZ**

k. psychiatrické: duševní porucha DP (§ 123 TrZ – nová definice, viz dále ...)

vyvolávající neschopnost rozpoznat protiprávnost nebo ovládat jednání

k. časové: DP existující a působící v době spáchání TČ (ČJT)

nepříčetnost:

pachatelem **NEZAVINĚNÁ** (§ 26 TZ)

trestní neodpovědnost

k závěru o trestní **neodpovědnosti** stačí **DP-ou**
vyvolaná neschopnost jen rozpoznat protiprávnost
svého činu nebo jen ovládat své jednání ...

k závěru o trestní **odpovědnosti** jsou nezbytné
schopnosti obě ...

§ 123 TrZ

Duševní porucha

Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci (DN) i **hluboká porucha vědomí (HPV)**, **mentální retardace (MR)**, **těžká asociální porucha osobnosti (TAPO)** nebo jiná **těžká duševní odchylka (JTDO)** nebo **sexuální odchylka (SO)**.

Komentář:

- **DP:** pojem nadřazený všem níže uvedeným ...
- **DN:** duševní choroby (schizofrenie), duševní chorobné stavy (oligofrenie), krátkodobé duševní poruchy (patologická opilost) ...
- **HPV:** **póurazové stavy, zlobný afekt, stav vyčerpání ...**
- **MR:** **defekt inteligence (snížená do 70 IQ)...X... rozumovou nebo mravní nevypěstlost ve smyslu § 5/1 ZSM = NELZE ZTOTOŽŇOVAT s MR, neboť § 5/1 ZSM vychází z procesu dospívání jinak duševně zdravého jedince, nikoli z jeho DP, jejíž formou je naopak **MR** ...**
- **TAPO:** psychopatie (jinak duševně zdravý asociál) ...
- **JTDO:** paranoidní jednání ...
- **SO:** pedofilie, zoofilie aj. ...

nepříčetnost:

pachatelem ZAVINĚNÁ (§ 360/1, 2 TrZ)
trestní **odpovědnost** (omezená, plná)

TO omezená: „**raušdelikt**“ (TČ opilství, § 360/1)
pachatelem zaviněné (Ú, Ndb) „znepříčetnění se“ a
následné spáchání ČJT v tomto stavu; 3 – 10 let TOS

TO plná: **actio libera in causa – dolosa, culposa (§ 360/2)**
ALIC-D: Ú znepříčetnění se v Ú spáchat Ú TČ
ALIC-C: Ú či Ndb znepříčetnění se a následné
spáchání Ndb TČ

dosah zavinění pachatele opilství se **omezuje** pouze na „znepříčetnění se“, **nezahrnuje** následný ČJT

dosah zavinění pachatele ALIC **zahrnuje i** následný TČ

SCHEMA ...

KASUISTIKA ...

§ 360 odst. 1 TrZ

*zaviněné znepríčetnění se
předpokládající jako výchozí
stav: příčetnost*

a

*čin jinak trestný
v tomto stavu
spáchaný*

§ 360 odst. 2 TrZ

*Ú znepríčetnění se s cílem spáchat Ú trestný čin - ALIC-D
Ú či Ndb znepríčetnění se a následný Ndb trestný čin – ALIC-C*

KASUISTIKA:

1. SPRÁVNÁ APLIKACE „OPILSTVÍ“

1. MS v Brně: pervitin + alk. = nepřičetnost + ČJT jako vražda ...
2. OS v Hodoníně: diabetik + alkohol = nepřičetnost + ČJT jako vražda ...

2. CHYBNÁ APLIKACE „OPILSTVÍ“

1. MS v Brně: lysohlávky + pivo = nepřičetnost + ČJT jako loupež, závislost pachatele, **toxikomana** na drogách (5 let), kteřou nebyl schopen vůlí ani rozumem jakkoli ovládat, před požitím hub a piva byly jeho schopnosti ovládnout touhu po droze vymizelé, v okamžiku jejich požití již byl (nezaviněně) nepřičetný, proto se nemohl sám zaviněně uvést do stavu nepřičetnosti, jak žádá Skp TČ opilství, správně měl být pro nepřičetnost nezaviněnou zproštěn obžaloby ... § 26 TrZ
2. ObvS pro Prahu 2: stejný problém jako v případě 2.1., ve formě chronického (notorického) **alkoholismu** ...

SUBJEKT (pachatel)

přímý (§ 22/1 TrZ):

...ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu ...

vlastnoručně (§ 387 TrZ, svémocné odloučení)

nebo

za použití nástroje (věci)

neživého de facto + de iure (věc) = úder sekerou, výstřel ... § 140 TrZ

živého de facto + neživého de iure (věc) = živé zvíře

poštvení psa ... § 134/1, § 145 TrZ

Schválený nový občanský zákoník nepovažuje živé zvíře de iure za věc:

DZ: „Nově bude řešena rovněž právní povaha zvířat. Ta jsou dnes právní teorií považována za věci v právním smyslu, zákon o nich totiž výslovné ustanovení nemá. Návrh, inspirovaný v této souvislosti nejen některými zahraničními zákony (např. § 90a německého občanského zákoníku), ale i mezinárodními smlouvami, navrhuje výslovně stanovit, že živé zvíře není věcí ve smyslu práva.“

§ 487 ObčZ:

„Živé zvíře *není* věc. Ustanovení o věcech se na zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze živého tvora.“

V rozsahu věty druhé pak živé zvíře právní status věci v právním smyslu bude požívat i nadále.

Ve vztahu k *přímému* a *nepřímému* pachatelství si zneužití živého zvířete ke spáchání trestného činu stále podrží charakter jen první formy pachatelství, tj. přímého, neboť takové zneužití např. psa neodporuje jeho povaze živého tvora [viz příklad s krádeží „aportováním“].

Současně i sama legální definice druhé formy pachatelství, tj. nepřímého, z povahy věci vylučuje uvažovat ve zmíněných případech zneužití živého zvířete o nepřímém pachatelství.

Více viz: *Kratochvíl, V.* K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku a v platném trestním zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 19, s. 706

SUBJEKT (pachatel)

nepřímý (§ 22/2 TrZ):

...i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která **není trestně odpovědná** pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která **nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky** předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

tedy za použití (zneužití) nástroje

živého de facto + de iure = člověka ...

trestně odpovídá **jen** nepřímý pachatel, jako „**muž / žena v pozadí**“ manipulující se „**živým nástrojem**“, anebo odpovídá za **jiný TČ**, než za který odpovídá zneužitý živý nástroj

Např.: zneužití dítěte dospělým ke krádeži ...

zneužití jiného, neznalého vyzvědačské pohnutky, z níž jedná „muž v pozadí“, k TČ vyzvědačství;

„živý nástroj“ odpovídá za krádež ...

„muž v pozadí“ odpovídá za vyzvědačství ...

SUBJEKT (pachatel)

konkrétní (§ 114/1 TrZ, zvl. vlastnost):

pojem **užší** než subjekt speciální

např.: matka novorozeněte ... (§ 142 TrZ)

speciální (§ 114/1, zvl. způsobilost, postavení):

pojem **širší** než subjekt konkrétní

např.: policista přijímající úplatek (§ 331/3,b TrZ)

účastníkem na TČ se zúženým okruhem pachatelů může být i subjekt obecný (§ 114/3 TrZ)

např.: dívka navede svého milého - vojáka, aby se ještě nevracel k VÚ
(§ 24/1 písm. b k § 387 TrZ)

spolupachatelství těchto TČ vyžaduje pachatele speciálního či konkrétního

např.: pouze dva policisté mohou být spolupachateli přijetí úplatku podle § 23 a § 331/3,b TrZ

JEDNÁNÍ za JINÉHO

jako právní institut navazuje na konkrétního, speciálního fyzického pachatele, pokud si lze reálně představit na jeho místě **právní osobu**, za kterou fyzický pachatel jedná...

§ 114/2:

Jestliže zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní V, Z nebo P jsou dány u **právní osoby**, jejímž jménem fyzický pachatel jedná.

např.: § 223 – jako dlužník „F. Novák“ s.r.o. (právní osoba), za kterou jedná jednatel F. Novák (fyzická osoba) a zvýhodňuje jejího věřitele, „XY“ s. r. o...

NEJDE o trestní odpovědnost právní, ale jen fyzické osoby, neboť TČ podle § 223 TrZ se PO dopustit nemůže; § 7 TOPOZ

Tohoto ustanovení - § 114/2 - se užije i tehdy,

- a) **jestliže k jednání pachatele došlo před vznikem právnické osoby,**
srov. § 64 ObchZ, právní jednání za PO ještě před jejím vznikem ...
- b) **jestliže právnická osoba vznikla, ale její vznik je neplatný,**
nebo
- c) **je-li právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za**
právnickou osobu, neplatný nebo neúčinný
srov. např. § 37 ObčZ, absolutní či relativní neplatnost je irelevantní

TrZ tím rozšiřuje dosah „jednání za jiného“ a prohlubuje právní ochranu poškozených, pro případy jednání právnických osob de iure neexistujících, nebo kdy jednání za ně není právně relevantní ...

OSOBNOST (pachatele)

TREST

**pojem funkční výlučně při ukládání trestních sankcí soudem,
který nelze zaměňovat s rolí pachatele jako subjektu, tj.
pojmu funkčního výlučně z hlediska viny
tytéž znaky charakterizující subjekt p. (vina) a osobnost p.
(trest) jsou RŮZNÉHO právního významu**

např.:

recidiva jako znak SkpTČ (§ 206/2 zpronevěra) = VINA

recidiva jako přitěžující ok. (§ 42/p) = TREST

ztotožnění obojího brání zásada **zákazu dvojího přičítání téže
skutečnosti** (§ 39/4 věta první TrZ)